

Fokus Fred

300-årsmarkering av karolinernas fälttåg – Vad har vi lärt oss?

Kristina Jonsson, med bidrag av Anders Hansson och Rune Kjenstad

Innehåll

English summary.....	3
Sammanfattning	4
Bakgrund	5
Uppställda mål, resultat och förväntade effekter	7
Genomförda aktiviteter.....	8
Aktiviteter i Jamtlis regi	9
Huvudmarkeringen i Trondheim	11
Lokala arrangemang.....	11
Skylt vid Nidelva.....	12
Lokala arrangemang i samarbete med Fokus fred.....	12
Projektets aktiviteter i siffror	15
Övriga lokala arrangemang.....	16
Marknadsföring, information, kommunikation.....	17
Webbsidor och sociala medier	17
Trycksaker, film och annonser.....	20
Lokalpress, radio och TV	22
Interreg i marknadsföringen	22
Framtid och förankring.....	23
Projektresultat och utfall.....	24
Måluppfyllelse, faktiska resultat och effekter	24
Gränsöverskridande mervärde	28
De horisontella kriterierna	29
Sammanfattande utvärdering: vad har vi lärt oss?	30
Aktiviteter och ekonomi.....	31
Projektorganisation.....	33
Förslag och idéer	34

English summary

In 1718, as a part of the Great Nordic war (1700–1721), a fatal campaign was initiated starting from the village of Duved in Jämtland. The Swedish king Karl XII had given orders that an army of his Carolean soldiers, under the command of General Armfeldt, were to invade the city of Trondheim in Norway while the king himself took part in the battles in the border region in Bohuslän/Østfold. The prerequisites for Armfeldt's Swedish/Finnish army were bad from the start: they left their starting point in Duved too late with already strained provisions, and too close to the coming winter. Before any serious attempts were made to take Trondheim the army was finally forced to retreat when news of the king's death at Fredrikshald reached them in late December. The army then had to cross the Sylarna Mountains in the border region, when a heavy snowstorm struck. Around 3 700 soldiers perished during the retreat; many of them froze to death in the mountains, others died later from diseases and injuries. Not only the soldiers were struck by the effects of war – the ravages of the army took a great toll on the local farmers in the area.

The war events have left a remaining imprint on the region and still live on in the collective memory of its inhabitants. It has led to a keen interest in Carolean history, and since 2012 the non-profit association Jämtland/Trøndelag Association for Armfeldt's Caroleans (JTAK) has worked as a coordinating unit for different activities related to the topic. Since 2015 planning has been going on, in collaboration with local organizations and authorities in Jämtland and Trøndelag, for a number of activities during 2018–2019 marking the 200 year anniversary of the Carolean campaign. An important aspect has been to reach new target groups by applying a child/youth-perspective, and to focus on peace instead of war. With this as a starting point the Carolean network formulated the Interreg-project "Focus peace: 300-year marking of the Carolean campaign - what have we learned?", with the foundation Jamtli (the County museum of Jämtland) and Trondheim municipality as project owners. Financial support in Sweden has also been supplied by Region Jämtland/Härjedalen, the County Administrative Board in Jämtland and JTAK. Naboer AB has partaken with work effort. On the Norwegian side, financial support has been given by governmental IR-funding and by the County authority of Trøndelag.

The project has been running between August 15, 2017, and March 31, 2019. A large number of activities have taken place, organized partially through the project but also by local organizers since it has been an important aim with the project to stimulate others to own initiatives and cooperation. The arrangements comprise talks/lectures, guided tours in the Carolean tracks, school projects, family events with a Carolean theme, theatres, art exhibitions, movie- and music-productions, historical reenactment, beacon burning, production of leaflets, folders, posters, a book, websites etcetera. In total there have been 94 program activities actively involving over 3 800 persons. About another 20 000 have been spectators, and at least 100 000 persons have been reached by information about the project activities through websites and social media.

The main goal has been to, through interregional cooperation, enhance knowledge of and accessibility to the shared cultural heritage of Jämtland and Trøndelag, and from that base create room for thoughts about the importance of peace and understanding. By extension, such a raised awareness could contribute to an enhancement of regional attractiveness both when it comes to dwelling/living environment and future tourism. A deepened knowledge of cultural and natural history may also lay ground for a more sustainable development in harmony with material and immaterial memories. The project has created and/or managed both concrete and conceptual products that will live on for further use.

Sammanfattning

År 1718, som en del i det Stora nordiska kriget (1700–1721), inleddes ett fatalt fälttåg med start i Duved i Jämtland. Karl XII:s karolinska soldater, under ledning av generallöjtnant Carl Gustaf Armfeldt, skulle inta Trondheim medan kungen själv deltog i gränstrakterna vid Bohuslän/Østfold. Armfeldts svensk-finska armé hade dåliga förutsättningar från början: man kom iväg sent med för lite proviant, och för nära den kommande vintern. Innan man hade kunnat inleda den slutgiltiga belägringen av Trondheim tvingades man till reträtt när nyheterna om kungens död vid Fredrikshald festning nådde fram i december. Karolinerhären skulle då korsa Sylarnafjällen i gränstrakterna, och gick där rakt in i en svår snöstorm. Omkring 3 700 soldater omkom under färden eller av påföljande sviter. Det var dock inte bara soldaterna som drabbades – krigshärjningarna och dess påföljder slog även hårt mot civilbefolkningen i regionen.

Händelserna har satt en djup prägel på regionen och lever fortfarande i folksjälen hos jämtar och trönder. Det finns därmed ett stort intresse för karolinerhistoria, och sedan 2012 fungerar den ideella föreningen ”Jämt-Trönderska föreningen Armfeldts karoliner” (JTAK) som en koordinerande kraft för olika aktiviteter kring ämnet. Sedan 2015 har man planerat, i samarbete med regionala aktörer och myndigheter i Jämtland och Trøndelag, att det under åren 2018–2019 skulle genomföras ett antal markeringar med anledning av 300-årsminnet av fälttåget. En viktig aspekt i planeringen var att man ville försöka nå nya målgrupper genom att infoga ett barn- och ungdomsperspektiv och sätta fredsaspekten i fokus. Med detta som utgångspunkt formulerade karolinernätverket Interregprojektet ”Fokus fred: 300-årsmarkering av karolinernas fälttåg – vad har vi lärt oss?”, med Stiftelsen Jamtli (läns museet i Jämtland) och Trondheims kommun som projektägare. Medfinansierare på svensk sida har varit Region Jämtland/Härjedalen, Länsstyrelsen i Jämtlands län och JTAK. Naboer AB har deltagit med arbetsinsatser. På norsk sida bestod medfinansieringen av statliga IR-medel samt medel från Trøndelags fylkeskommune.

Projektet har pågått under perioden 15/8 2017 till 31/3 2019. Ett stort antal aktiviteter har genomförts, organiserade dels av projektmedarbetarna själva men också av lokala arrangörer eftersom en viktig del av projektet har varit att stimulera till egna externa initiativ och samarbeten. Arrangemangen har bestått av föredrag, vandringar i karolinernas fotspår, fördjupningsarbeten på skolor, familjedagar med karolinertema, teateruppsättningar, konstutställningar, film- och musikproduktion, iscensättningar av historiska händelser (reenactment) och vårdkasebränning, produktion av foldrar, häften, affischer, en bok, hemsidor med mera. Sammanlagt har 94 programaktiviteter ägt rum, och aktivt involverat över 3 800 personer. Ytterligare omkring 20 200 har varit åskådare, och åtminstone 100 000 personer har nåtts av information om projektets aktiviteter via hemsidor och sociala medier.

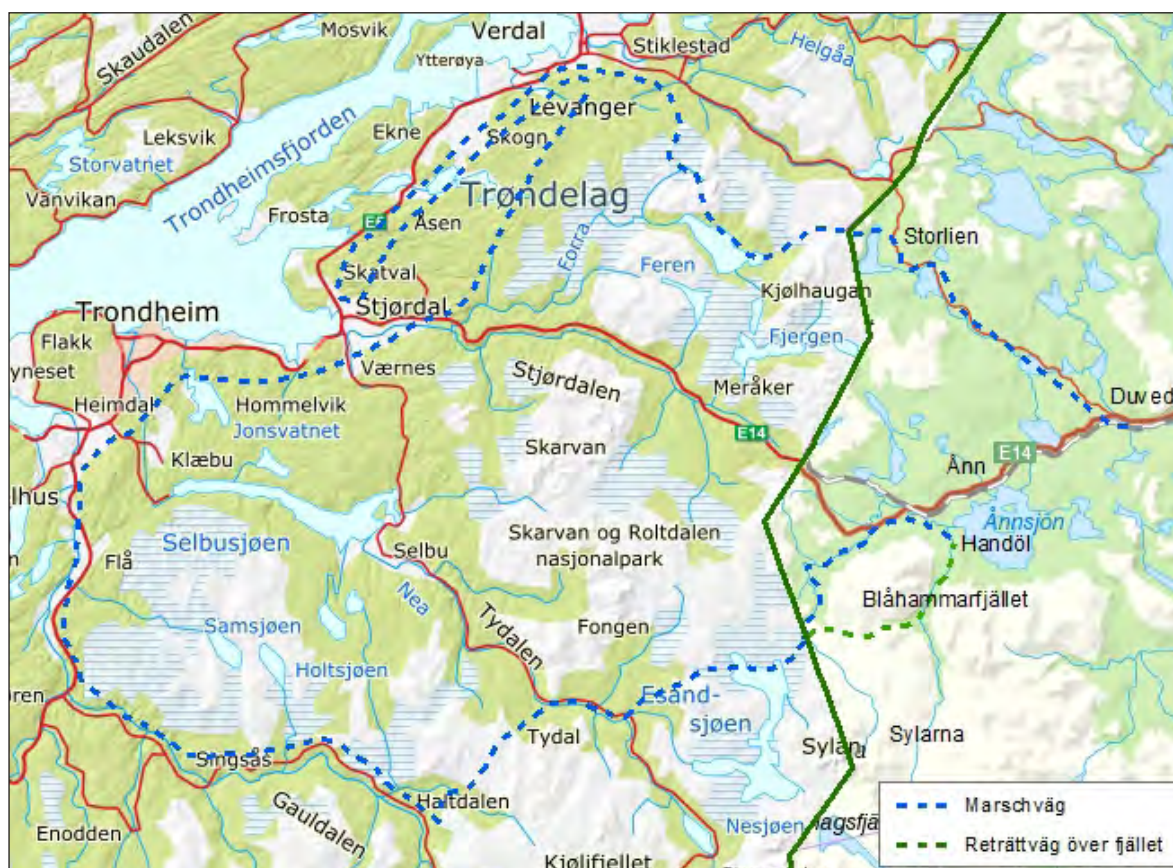
Det övergripande huvudsyftet har varit att genom interregionalt samarbete belysa och tillgängliggöra Jämtland och Trøndelags gemensamma kulturhistoria, för att med denna kunskap som bakgrund skapa utrymme för tankar om betydelsen av fred och förståelse. I förlängningen är förhoppningen att ett sådant ökat medvetandegörande ska bidra till regionens attraktionskraft både vad gäller boende/livsmiljö och framtida turism. En fördjupad kunskap om kultur- och naturhistoria lägger också grunden för en mer hållbar utveckling i samklang med materiella och immateriella minnen. Projektet har skapat och/eller förvaltat produkter av både konkret och idémässig art som kommer att leva vidare för att kunna användas i detta framtida arbete.

Bakgrund

Karolinernas fälttåg mot Trondheim mellan 1718–1719, under ledning av generallöjtnant Carl Gustaf Armfeldt, var en del i Karl XII:s strategi för att inta Norge under det så kallade ”Stora nordiska kriget” som varade mellan 1700 och 1721. Anfallet fick ett drastiskt slut då hären tvingades vända tillbaka till Sverige efter att kungen dödats av ett skott vid Fredrikshald i Norge i slutet på november 1718 – dödsbudet nådde dock inte Armfeldt förrän en dryg månad senare. Den av hunger, sjukdom och utmattning redan slitna armén gick in i en snöstorm på vägen hem över fjället, och omkring 3 700 svenska och finska soldater omkom under färden eller av påföljande sviter. Händelserna har satt en djup prägel på regionen och lever fortfarande i folksjälen hos jämtar och trönder. Det var inte bara soldaterna som drabbades – de norska gårdarna i omgivningen plundrades på mat och kläder, och många i civilbefolkningen dog av svält och sjukdom under den påföljande tiden. Soldaternas efterlevande familjer drabbades också hårt - omkring 40 % av den arbetsföra manliga befolkningen i Jämtland hade utplånats i kriget, vilket gjorde det svårt för många att klara försörjningen därefter. Här bör också nämnas att gränsen mellan Sverige och Norge i regionen i huvudsak var en gräns på papperet för de som levde och verkade där – många hade släktingar och vänner på ”andra sidan”, som man hade tvingats gå i krig mot emot sin vilja.

Illustrationer: Alf Lannerbäck.

Karolinernas marschväg med start i Duved, Jämtland.

Minnet av den dramatik som utspelade sig under dessa år har som ovan nämnts satt sina spår, och det finns ett stort intresse för historien om karolinerna i regionen. Ett nätverk av olika aktörer i Jämtland/Härjedalen och Trøndelag har gradvis utvecklat samarbeten, och dessa har fått en mer strukturerad form efter att det offentligt ägda jämt-trönderska utvecklingsbolaget Naboer AB år 1996 åtog sig att koordinera och samordna utvecklingsarbetet. Under de påföljande åren har mängder av aktiviteter och faciliteter skapats som sedan marknadsförts under produkten Armfeldts karoliner. 2012 bildades den ideella föreningen "Jämt-Trönderska föreningen Armfeldts karoliner" (JTAK), där syftet var att den skulle överta rollen som samlande och koordinerande kraft för olika satsningar.

Under 2015 påbörjades planeringen av den annalkande 300-årsmarkeringen 2018; det år då det alltså förflutit 300 år sedan Armfeldts armé började sin ödesdigra vandring mot Trondheim. Fylkesmännen i både i Nord- och Sør-Trøndelag tillsammans med Länsstyrelsen i Jämtland önskade få igång tankar och aktiviteter. JTAK och Naboer AB kopplades snart på i processen, och i januari 2016 arrangerades en gemensam samling för att diskutera planer, önskemål och aktiviteter inför 2018. Omkring 60 personer från Jämtland och Trøndelag samlades till ett möte med väl täckande representation från offentliga myndigheter, institutioner, föreningar, entreprenörer, teater- och filmmakare. I samband med detta möte beslutades det att man skulle göra en gemensam ansökan för ett Interregprojekt med inriktning på markeringsåret. Det sågs som en viktig aspekt att projektet inte bara skulle vända sig till de "redan frälsta" med ett intresse för krigs- och/eller lokalhistoria, utan att man skulle försöka nå nya målgrupper genom att infoga ett barn- och ungdomsperspektiv och sätta fredsaspekten i fokus. Med detta som utgångspunkt formulerade karolinernätverket projektet "Fokus fred: 300-årsmarkering av

karolinernas fälttåg – vad har vi lärt oss?”, med Stiftelsen Jamtli (läns museet i Jämtland) och Trondheims kommun som projektägare och Jamtli som huvudman. Naboer AB deltog i projektet i egenskap av controller och stod för delfinansiering genom vissa direkta arbetsinsatser. Övriga medfinansierare på svensk sida har varit Region Jämtland/Härjedalen, Länsstyrelsen i Jämtlands län och JTAK. På norsk sida bestod medfinansieringen av statliga IR-medel samt medel från Trøndelags fylkeskommune.

Uppställda mål, resultat och förväntade effekter

Det övergripande målet/syftet har varit att genom interregionalt samarbete bidra till en attraktiv livsmiljö vilande på ett fundament av fred och förståelse. Dessutom skulle en attraktiv turistprodukt erbjudas med många aktiviteter som ökar besöksnäringens tillväxt. Målet skulle uppfyllas genom att belysa och tillgängliggöra Jämtland och Trøndelags gemensamma kulturhistoria; att markera att det har gått 300 år sedan general Armfeldts fälttåg 1718–1719 och visa på det elände den väpnade konflikten i denna region medförde.

Projektet har haft det direkta syftet att engagera människor och föreningar till att samarbeta på både lokala och regionala plan, för att under 2018 skapa ett digert 300-årsmarkeringsprogram som skulle lyfta fram vår kulturhistoria och skapa utrymme till tankar om fred med koppling till nutidens konflikter. I detta arbete har det också varit viktigt att engagera en yngre publik genom att i möjligaste mån integrera och stimulera till ett barn- och ungdomsperspektiv i aktiviteterna.

De förväntade resultaten som ställdes upp i projektplanen syftar tillbaka på målen och var till stora delar väldigt konkret formulerade, med angivande av uppskattat antal personer som skulle kunna komma att beröras:

1. Minst 600 personer skulle genom olika föreningar och organisationer engageras i projektet och genomföra aktiviteter under markeringsåret. Av dessa beräknades minst 300 vara under 18 år. Det skulle genomföras minst 50 programaktiviteter under markeringsåret.
2. Som ett resultat av marknadsföringsinsatser räknade projektet med att de flesta vuxna i regionen skulle komma att göras uppmärksamma på markeringen.
3. Projektet skulle uppmana och stimulera till olika markeringsaktiviteter i Jämtland/Härjedalen och Trøndelag, med ambitionen att minst 10 000 personer skulle närvara som åskådare eller deltagare. Ambitionen var också att minst 20 000 ytterligare personer utanför regionen skulle nås av projektets markeringsprogram genom samarbete på nationell nivå.
4. Ett förväntat resultat var också att insatsen ska bidra positivt till besöksnäringens omsättning och attraktionskraft.

Följande effekter förväntades, med utgångspunkt i de övergripande målen:

- a) De långsiktiga effekterna förväntades bidra till att öka attraktiviteten/bosättningslusten, som en följd av en bättre insikt i att Jämtland/Härjedalen och Trøndelag är en trygg region där fred är ett värde man värnar om. Det kan även få effekt på hur man ser på fredsperspektivet och hur man önskar värna om freden, inte minst bland de yngre.

- b) Många av de insatser som har bestående värde eller kan återanvändas kommer att förvaltas genom karolinernätverket JTAK.
- c) Delar av projektet som berör Sylarnafjällen syftade direkt till att främja hållbar natur- och kulturturism utifrån de nationella kulturpolitiska målen, särskilt målet att främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas. Genom goda exempel på nytänkande inom natur/kulturturism med ett hållbarhetsperspektiv önskade man genom projektet inspirera till ett miljöperspektiv bland både besökare och entreprenörer.
- d) Den Jämt-Trønderska naturen och särskilt fjällmiljöerna lockar tusentals turister varje år. Projektets intention om att informera om vår gemensamma historia och vår unika natur förväntas stimulera till att fler får lust att besöka regionen. För att detta ska vara hållbart i ett längre tidsperspektiv krävs kunskap om den känsliga fjällmiljön, vilket är något projektet också vill bidra till.

Genomförda aktiviteter

Ett stort antal aktiviteter har genomförts under projektperioden, och de har berört många människor på olika sätt (för direkta siffror, se tabell nedan). Aktiviteterna har bestått av arrangemang i diverse lokaler som skolor, hembygdsgrändar, museer, bibliotek och kyrkor; utomhusaktiviteter vid kända historiska platser eller utomhusscener; inslag i radio, filminspelningar och så vidare. Vissa arrangemang har organiserats av projektets deltagare, som till exempel föredrag och andra aktiviteter på Jamtli samt huvudmarkeringen av 300-årsminnet som hölls i Trondheim den 19 augusti 2018. Huvudaktörer i utförandet i övrigt har varit hembygds- och andra intresseföreningar, skolor och personer med anknytning till museer och kommuner i regionen. Deras arrangemang har kunnat genomföras med hjälp av ekonomiskt samarbete genom katalysatormedel, i linje med projektets fokus på att engagera människor till samarbete.

De lokala arrangörerna uppmuntrades till att engagera deltagare över riksgränsen, vilket till exempel medförde att flera svenska föredragshållare deltog i norska arrangemang och att en norsk konstnär deltog i aktiviteter med elever från Åredalens folkhögskola. De som har befunnit sig långt från händelsernas centrum, till exempel finska historiska föreningar med ett intresse för karolinerna (två tredjedelar av Armfeldts män kom från finska kompanier), har kunnat följa föredrag via direktlänk på Youtube med tillhörande chatfunktion. Spännvidden i arrangemangen har medfört att personer i alla åldrar och med olika bakgrund har tagit del av den historia som projektet har velat förmedla. Barn och ungdom, bland dem många nyanlända, har nåtts genom skolarrangemang men också i samband med de aktiviteter som har anordnats av historiska föreningar och liknande – ofta har tillställningarna haft karaktär av ”familjedag”. Flertalet av dem ägde rum under sommarhalvåret 2018, så de har – liksom förstås huvudarrangemanget i Trondheim – även dragit turister och ”hemvändare” som publik. Vid många av tillställningarna har levandegörande genom teater eller reenactment varit uppskattade inslag. Teaterföreställningarna ”Brita – en indelt soldats hustru” och ”Det brinner en eld” (scener ur den sistnämnda spelades upp i under huvudmarkeringen i Trondheim) har till exempel gett perspektiv på hur kriget fick effekt på bred front även bland lokalbefolkningen, och insikter i det delade lidande det medförde över nationsgränserna.

Anders Hansson från Jamtli håller föredrag om Armfeldts karoliner i ett finskt perspektiv på Jamtli. Foto: Kristina Jonsson.

Enaktaren om Brita, framförd av Lena Bengtsson efter manus och regi av Håkan Borgsten, har varit ett uppskattat inslag i ett flertal arrangemang.

Aktiviteter i Jamtlis regi

På Jämtlands länsmuseum Jamtli i Östersund har ett karolinerprogram pågått under perioden 21 oktober 2018 – 10 mars 2019. Jamtli har i egen regi producerat en utställning om dödsmarschen och relaterade livsöden, och under perioden har ett antal aktiviteter som ingår i Fokus fred-projektet hållits i anslutning till utställningen. Dessa har bestått i:

- Programaktiviteter vid ”Karolinervinter” 12 januari 2019: En upplevelsedag om karolinernas dödsmarsch i Jamtlis inom- och utomhusmiljöer, med bl.a. dramatiserad familjevandring, stridsuppvisning, öppet hus i gästgiveriet med karolinska soldater m.m.
- Fyra föreställningar av enaktaren ”Brita – en indelt soldats hustru” med Lena Bengtsson (två per tillfälle den 3/11 2018 och 3/2 2019).
- ”Uniformer och vanligt folk”: Viktoria Andersson från Jamtlis textilrekvisita visade och berättade om hur man var klädd vid tiden för fälttåget (17/11 2018).
- Föredrag av Anders Hansson: Om karolinernas dödsmarsch i samband med invigning av utställning (21/10 2018); ”Armfeldts karoliner 300 år – en finsk historia” (31/1 2019 med deltagare från Österbotten via webblänk).
- Utställning ”Tema fred – i karolinernas fotspår” i Jamtlis café (12/1–10/3 2019) med konst av elever från Åredalens folkhögskola.
- Konserter 21/10 2018 samt 3/3 2019 med Birfilarna som spelade 1700-talsmusik.
- Skolprogrammet ”Karoliner och konflikter”, samarbete genom Skapande skola. Har pågått 2015–2019, under 2018–2019 var det en del av Karolinerprogrammet genom Fokus fred och genomfördes under februari 2018 och mars 2019. Rollspel i Jamtlis historiska miljöer där eleverna tilldelas en egen roll/karaktär men också möter aktörer/skådespelare som driver berättelsen framåt. Programmet avslutas med en gruppdiskussion om krig och konflikter.
- Två guidade visningar i Jamtlis karolinerutställning (10 mars 2019, sista utställningsdagen).

Utöver föredragen som har hållits inom Jamtlis karolinerprogram har Anders Hansson hållit ytterligare 17 föredrag med allmän eller specifik inriktning runtom i regionen på följande platser: Birka folkhögskola (26/10 2017); Jamtli (för lärare på grundskolan i Jämtland (23/1 2018); Wargentinskolan Östersund (för gymnasielärare (15/2 2018); Vålådalen (om karoliner och fjällsäkerhet 8/3 2018); Åre bibliotek (21 maj 2018); Stugudal (under de jämt-trönderska historiedagarna 26/5 2018); Åre (Åre Explorer club 10/8 2018); Handöl (11/8 2018); Hegra

festning (15/8 2018); Brunflo (om karolinska livsöden för Brunflo hembygdsförening 23/8 2018); Storsjöteatern Östersund (under mittnordiska kulturdagarna 26/9 2018); Jamtli ("After work" för pensionärer 18/10 2018); Landsarkivet Östersund (för släktforskare 20/11 2018); Tillväxtverket Östersund (Armfeldts karoliner – en finländsk historia? 6/2 2019); Jamtli (föredrag och guidning för personal från Näskotts församling (20/2 2019); Frösö hembygdsförening (6/3 2019); Handöl (föredrag och guidning för internationell grupp militärer 9/3 2019). Anders har även, i roll som uniformerad karolinerofficer, haft uppdrag som konferencier på Hemvärnets musikkårs vårkonsert på Storsjöteatern den 31/3 2019 – en lämplig avslutning på projektets sista dag.

Jamtli har även arbetat med material ämnat för skolor inom projektet. Två "skollådor" med karolinerrekvisita med tillhörande lärarhandledning har framställts, varav en ska förvaras på Jamtli och en på Rustkammeret i Trondheim. Tanken är att de ska kunna användas i undervisning om karolinerna och stormaktstiden – antingen av skolorna själva, eller i samarbete med museerna.

Till vänster: En av skollådorna med karolinerrekvisita (ej fullständigt fylld). Foto: Kristina Jonsson.

Till höger: Teaterföreställning samt "historisk tablå" (reenactment) under huvudmarkeringen i Trondheim den 19 augusti 2018. Foto: Anders Hansson.

Huvudmarkeringen i Trondheim

Den 19 augusti 2018 gick den stora huvudmarkeringen för 300-årsminnet av stapeln vid Kristiansten festning i Trondheim. Trondheim kommune stod som organisatör från projektets sida, men arrangemangets genomförande var ett samarbete mellan kommunen och Kristiansten festning kommandantskap (KK), Trøndelag fylkeskommune, Fylkesmannen, Nidaros domkirke och Luftforsvarets musikkorps (LMFK). De delarrangemang som ingick var ”Försvarets dag” med utställningar av material samt aktiviteter för familjer och barn, utställningar och en ”historisk tablå” (reenactment) av militärhistoriska föreningar i Trøndelag, konsert med Luftforsvarets musikkorps, teaterinslag från ”Det brinner en eld” från Røros samt från Karolinersteatret i Tydal, fredsmarsch från Kristiansten festning till Nidaros domkirke, och fredsgudstjänst i Nidarosdomen. Vid arrangemanget deltog Jämtlands landshövding Jöran Hägglund och den assisterande fylkesmannen i Trøndelag Gerd Janne Kristoffersen officiellt. Thomas Gælok och Elisabeth Andreassen deltog i musikarrangemangen som gästartister.

Arrangemanget uppfattades som väldigt vällyckat, trots att dagen tyvärr bjöd på kraftigt regnväder till stora delar. Publiktillströmningen blev därför mindre än vad man hade hoppats på, men har dock uppskattats till åtminstone 600–700 personer.

Skylt vid Nidelva

Ytterligare ett arrangemang har genomförts i Trondheim kommunes regi, i samarbete med Rustkammeret i Trondheim. Den 17 november 2018 avtäcktes en nyuppsatt informationsskylt vid platsen där karolinerhären tog sig över Nidelva vid Øvre Leirfoss 1718. Frode Lindgjerdet från Rustkammeret gav de ca 60 åhörarna som hade mött upp en god orientering om det misslyckade fälttåget och om hur svenskarna klarade att bygga en flytbro som fraktade omkring 5 000 man över älven och bort från Trondheim.

Frode Lindgjerdet (t.v.) berättar om karolinerhärens korsande av Nidelva i samband med invigning av ny skylt på platsen (t.h.). Foto: Rune Kjenstad.

Lokala arrangemang i samarbete med Fokus fred

Övriga lokala arrangemang med direkt koppling till projektet har genomförts med delfinansiering genom katalysatormedel. Dessa medel möjliggör ekonomiskt samarbete, där externa utförare kan få ersättning för vissa i förhand beslutade och verifierade kostnader. 14 ansökningar inkom, av vilka två fick avslag. En av de beviljade 12 – en ansökan från Luftforsvarets musikkorps om medel för dirigentkostnad i samband med huvudmarkeringen i Trondheim – inkorporerades istället i huvudmarkeringens budget. En av de kvarvarande 11 utförarna kom aldrig att utnyttja möjligheten till ekonomiskt samarbete. Verdal kommune fick en kombination av katalysatormedel från svensk budget och marknadsföringsmedel från norsk budget.

Avslagen gällde i det ena fallet en ansökan om en för projektets ekonomiska ramar stor kostnad (80 000 NOK) för ett musikarrangemang som skulle ingå en kommersiell teateruppsättning, och i det andra fallet gällde det en ansökan som kom in för sent i ansökningsprocessen.

De återstående tio arrangörerna och deras aktiviteter beskrivs översiktligt här, utförarnas rapporter redovisas i bilaga till Interreg och finns i projektarkivet. I tabellen längre ned ses deltagar- och publikantal.

- Nergard Music: Andreas Nergård har producerat en rockopera med karoliner tema, ”Eternal White”. Ett liveframträdande gjordes i samband med Tydalsfestivalen den 8 september. CD-produktionen är under arbete och förväntas vara färdig under våren 2019.

- Inderøy museums og historielag: Anordnade en ”Armfeldt-weekend” på Inderøy 23–26 augusti 2018, med uppsättning av teatern ”Ingen manns land”. Inför detta höll teaterstyckets författare Hans Magnus Ystgaard föredrag på vidaregående skolor i Inderøy, Verdal och Steinkjer, och elever ingick i teateruppsättningen.
- Medialoftet, fotograf Svein Eggan & konstnär Stian Tranung: Framställde en utställning med fotografier, teckningar och videor med fredsbudskapet som bärande element, inspirerade av teatern ”Det brinner en eld” som framförs varje år i Røros. Utställningen hölls på Rørosmuseet, i lokalen Smelthytta, mellan 9 juni och 2 september 2018.
- Hommelvik skole: Arrangerade ett skolprogram med karolinertema under vecka 21–23 2018, där samtliga elever i alla årskurser deltog. De olika årskurserna fick skilda uppgifter, som gick ut på att man dels skulle besöka en plats i Malvik kommun med anknytning till karolinernas marsch genom området och del att man skulle skriva/lära sig något om en specifik person eller plats. Årskurserna 5–7 fick också göra ett besök på Rustkammeret i Trondheim.
- Stiftelsen Elden: Arrangerade fem föredrag under perioden 25 juli till 4 augusti 2018, i anslutning till uppsättningen av utomhusteatern ”Det brinner en eld” i Røros.
- Foreningen for Kristianstens festning: Arrangerade ett föredrag den 5/2 2019 med Anders Hansson som berättade om Armfeldts fälttåg sett med svenska ögon.
- Verdal kommune: Verdal kommune stod för ett digert karolinerprogram under perioden 25/8–14/10 2018. Huvudfokus var civilbefolkningens lidande under och efter kriget. Samarbetspartners var Verdal historielag, Styggdalsnemda, Nordenfjelske dragoners corps, de Værdalske befestninger, Inndal idrettslag, Ness bygdelag, Leksdal idrettslag och Verdal orienteringsklubb. Arrangemangen bestod av en ”onsdagsträff” med tema krig och fred mellan Trøndelag och Sverige, teatern ”Pistolpojken”, vandring i karolinernas fotspår, två arrangemang med reenactment på Stene skans, vardebrenning (vårdkasar) på omkring 15 platser längs Trondheimsfjorden, föredrag om mat och levnadsvillkor på 1700-talet samt om föremålsfynd som har gjorts där karolinerhären drog fram, en fredsgudstjänst samt framställande av boken ”Karolinernes felttog gjennom Verdal 1718”.
- Stuguns hembygdsförening: Föreningen anordnade en Karolinerdag den 22 juli 2018, med följande inslag: Karolinerparad till häst och fots, musikprogram, avtäckande av minnestavla, föredrag ”Karolinens minnen”, teaterföreställning ”Brita - en indelt soldats hustru”, historisk frågesport, minnesmessa i Stuguns kyrka samt kyrkkaffe.
- Åredalens folkhögskola: Elever på skolan gick en sträcka på fjället i karolinernas fotspår i september 2018, varefter de fick skapa konst utifrån temat ”Fokus fred”. Deras alster har sedan ställts ut på Köjagården (en turist- och konferensanläggning i Edsåsdalen) under oktober 2018 och i Jamtlis café mellan 12/12 2018 och 14/4 2019. I februari 2019 gjorde de en uppföljande resa till Trondheim för att göra en urban vandring med karolinertema.
- Fors hembygdsförening: Föreningen anordnade en hembygdsdag med karolinertema den 31 juli 2018, med följande inslag: föredrag om föreningens 1700-talsbibel, musikarrangemang, teaterföreställning ”Brita - en indelt soldats hustru”.

Tidsresa 2018

Död på fjället

Stuguns Hembygdsförening bjuder in söndagen den 22 juli till 300-årsminne. I fotspåren av Stuguns dragoner 1718. Med Armfeldt Borta i snöstorm Aldrig hem. Vad hände hemma. Vad hände på...

Karolinernes felttog gjennom Verdal 1718 - et 300-årsminne om en tragedie

Kl 11 den 22/7, Gamla kyrkan (P-Pkrk) Minnesmäsas m/1718 med karolinsk hedersvakt. Minnesmäsas nattvardskalk (Fältjägarföreningen) Minnesmäsas namnplåt

TEMAUKE OM Armfeldt

Hommelvik skole har temauke på juni hvert år med lokalt tema. Blant tidligere tema har vært «Hellas» «de vakkere» og gamle Hælseløst. Temauke 2018 ble avsluttet første søndag i februar med markering av 300-årsjubileet for Karlstens felling. Det var i august 1718 generallieutenant Gustaf Armfeldt som opplyste om at det var 12 soldater som døde om å avbrenne fellingene. I et drøyt år ble det påfølgende Sverige prøvde å storme. Fem måneder senere hadde 5000 av Armfeldts drøyt 10000 soldater fremst i hel i sommeren i grenseløst mellom Sam-Troms og Sverige - den verste skilken til felle i skandinaviske historie. Tre måneder senere tok karolinsk Armfeldts felling i alle nordvestlige Norge enda flere soldater døde. De falt for en mer alvorlig kende enn kuler og knær, nemlig snø og tykkelse som krigens felle med seg. Ellers ved Hommelvik skole skulle elevene om å kunne fortelle om en karolinsk krig og betydning for fellingene våre, til sin egen ånd og utvikling. Alle elevene ble utvalgt med utvalgte ting til

300 år etter Armfeldts felttog

INGEN MANNS LAND

Av Hans-Magnus Ystgaard

Muustrøparken, Inderøy

I Muustrøparken på Inderøy
 23. – 26. august. Alle dager kl. 19.00
 Instruksjon og regi: Madelene Nilsen og Øyvind Brandtzaeg.
 Medvirkende: ...rgstrøm, Kristoffer Sagmo Aalberg, ... Granås, Gaute Skrove med flere.

Ett urval av material från lokala aktiviteter i Stugun, Hommelvik, Verdal, Inderøy och Roros. Bildmaterial från utförarnas rapporter samt fotografi upptill till vänster av Anders Hansson.

Projektets aktiviteter i siffror

Datum	Arrangör	Aktiviteter	Antal program--aktiviteter	Antal deltagare (ca)	Antal i publik (ca)
26/10 2017 – 9/3 2019	Jamtli, Jämtland	Föredrag utanför museet	17	645	-
21/5–8/6 2018	Hommevik skole, Malvik kommun, Trøndelag (katalysatormedel)	Skolprogram med karoliner-tema, resa till Rustkammeret, sånguppvisning på ”sommerfest”	3	433	470
9/6–2/9 2018	Medialoftet, Røros-museet, Trøndelag (katalysatormedel)	Utställning om karolinernas dödsmarsch på Røros-museet	1	2	10 000? Museet hade 18 449 besökare under perioden
22/7 2018	Stuguns hembygds-förening, Jämtland (katalysatormedel)	Karolinerdag med minnesmäs-sa, karolinerparad, musikpro-gram, teater m.m.	7	110	-
25/7–4/8 2018	Stiftelsen Elden, Røros, Trøndelag (katalysatormedel)	Föredrag m.m. i anslutning till utomhusteatern ”Det brinner en eld”	5	100	-
31/7 2018	Fors hembygdsför-ening, Jämtland (katalysatormedel)	Hembygdsdag med bl.a. tea-terföreställning ”Brita”.	3	55	-
19/8 2018	Trondheim kommune, Trøndelag	Huvudmarkering, familjear-rangemang vid Kristiansten festning, fredsgudstjänst	8	400	650
23–26/8 2018	Inderøy museums og historielag, Trøndelag (katalysa-tormedel)	Teaterföreställning ”Ingen manns land” med förarbeten med skolelever (minst 500 st) samt externa åskådare (852 st).	4	500	850
31/8 2018–våren 2019	Nergard Music, Trøndelag (katalysa-tormedel)	Inspelning av rockopera ”Eternal white”, framträdande i Tydal	2	10	350
25/8–14/10 2018	Verdal kommune, Trøndelag (katalysa-tormedel)	Diverse programaktiviteter med koppling till karolinerna eller deras samtid.	22	1 035	1 500
26/9 2018–14/4 2019	Åredalens folkhög-skola, Jämtland (ka-talysatormedel)	Inspirationsvandring i karoli-nernas fotspår samt besök i Trondheim, konstutställningar (Köjagården i oktober 2018, Jamtlis café 12/12 2018–14 april 2019)	4	25	6 000? Caféet har ca 4 700 besökare/ månad i snitt över hela året
21/10 2018–10/3 2019	Jamtli, Jämtland	Arrangemang på museet: Teater, programaktivite-ter under Karolinervinter, konserter, föredrag, guide visningar.	16	399	400

Datum	Arrangör	Aktiviteter	Antal program--aktiviteter	Antal deltagare (ca)	Antal i publik (ca)
17/11 2018	Trondheim kommune och Rustkammeret, Trøndelag	Avtäckning av informations-skytt samt föredrag om karolinerhärens korsande av Nidelva.	1	60	-
5/2 2019	Foreningen for Kristianstens festning, Trøndelag (katalysatormedel)	Föredrag om Karl Gustav Armfeldts felttog i Trøndelag sett med svenske øyne.	1	63	-
Februari 2018 och mars 2019	Jamtli, Jämtland	Karoliner och konflikter. Skolprogram genom Skapande skola. Under 2018 och 2019 deltog i genomsnitt 54 klasser med 1 350 elever (räknas dock inte in i summorna av genomförda aktiviteter/antal deltagare då detta hade genomförts även utan projektet).	(54) Räknas ej in i summa	(1 350) Räknas ej in i summa	-
Summa:			94	3 837	20 220

Övriga lokala arrangemang

Under markeringsåret har det förekommit ett antal lokala arrangemang tillkomna på eget initiativ runtom i regionen, utan direkt koppling till projektet vad gäller organisation och ekonomi. Vissa har fått råd och stöd i planeringen, och projektet har varit en deltagare genom besök under genomförandet. Följande kan nämnas:

- Den 10 februari 2018 gick en hästransport (forbönder i släde) i karolinernas fotspår från Kristiansten festning i Trondheim till Røros, för att delta vid Rørosmartnan. Ett tal hölls av kommandanten vid fästningen. Rune Kjenstad deltog för projektets räkning.
- Föllinge 1700-talsvecka: I Föllinge i Jämtland arrangerades en vecka med 1700-talstema i juli 2018. Då arrangerades konserter och föredrag, danskurs, högmässa med mera. Anders Hansson deltog för projektets räkning.

Hästransporten förbereds för anfärd från Kristiansten festning. Foto: Rune Kjenstad.

- Näskotts kyrka: Den 21 juli 2018 hölls ett föredrag av Christer Borgsten om karolinernas fälttåg med fokus på soldaterna som kom från Näskotts socken. Arrangör var Näskotts hembygdsförening. Anders Hansson deltog för projektets räkning.
- Frösö kyrka: En historisk gudstjänst hölls i Frösö kyrka den 20 januari 2019, med biskop Eva Nordung Byström från Härnösands stift och domprost Ragnhild Jepsen från Trondheims stift. Gudstjänsten hölls på 300-årsdagen av den predikan som pastor Nicolai Idman höll i samma kyrka. Idman deltog i fälttåget som bataljonspastor, och hans predikan var den första redogörelsen allmänheten fick om lidandet på fjället. Under gudstjänsten lästes bl.a. delar av Idmans predikan upp. Anders Hansson deltog för projektets räkning.

Marknadsföring, information, kommunikation

Den främsta marknadsföringen av projektet har varit de aktiviteter och arrangemang som faktiskt har genomförts – det finns ingen bättre reklampelare än lyckade evenemang. De lokala utförarna har själva varit ansvariga för att sprida information om och genomföra sina aktiviteter, men de har även annonserats i JTAK:s evenemangskalender och i vissa fall på 1718.no/se och på JTAK:s Facebooksida (mer om dessa nedan). De publika arrangemangen har varit välbesökta; de olika aktörerna har inför dem annonserat i lokalpress, genom affischer, mailutskick och på hemsidor.

Den egna marknadsföringen av projektet har till största delen gjorts genom digitala media: via hemsidor, Facebook och mailutskick. I övrigt så har material i form av reklamblad och broschyrer tagits fram, och en film som dokumenterar projektet och även innehåller historiserande inslag har producerats. Som ovan nämnts har ett stort antal föredrag hållits genom hela projektperioden, vilka också kan ses som ett led i marknadsföringen. Generellt har muntlig reklam för projektet gjorts i samband med diverse aktiviteter som projektgruppens medlemmar har deltagit i.

Webbsidor och sociala medier

Aktiviteter genomförda inom ramen för Fokus fred har marknadsförts övergripande genom två hemsidor: www.karoliner.com samt www.1718.no/se med respektive Facebooksidor. Enskilda arrangemang har även lagts ut på respektive utförarens webb- eller Facebooksidor, i mån av att sådana har funnits. Här kan till exempel nämnas Jamtlis egen hemsida www.jamtli.com och Facebookgruppen ”Karolinerna i Verdalen”.

Karoliner.com är JTAK:s egen hemsida, vilken har fått ett nytt och mer användarvänligt utseende under projektperioden – den nya hemsidan var färdig i januari 2018. Under ombyggnationen var dock den gamla versionen hela tiden tillgänglig. Hemsidan innehåller översiktlig information om krigshändelserna, studiematerial för skolor, lästips och länkar till andra relevanta webbplatser, kartmaterial och filmer, information om föreningen samt ett kalendarium där kommande aktiviteter har redovisats. Under 2018 hade sidan 9 591 unika besökare, vilket innebär ett snitt på omkring 800 personer i månaden. Sedan nylanseringen i december 2018 har snittet varit lägre, drygt 400 användare/månad. Detta kan ha flera förklaringar: dels kan intresset för sidan ha ökat under projektets mer intensiva fas när många aktiviteter var igång, dels har länkar till webbplatsen brutits vid migreringen till ny programvara vilket kan ha orsakat att tidigare upplagda genvägar från andra sidor inte längre fungerar. Sidans besökare under det första kvartalet 2019 kommer föga förvånande i huvudsak från Sverige (69%), följt av USA (9%), Norge (8%), Finland (4%), Kina (3%) och Canada (2%). Totalt

ARMFELDTS KAROLINER

Hem Lär dig mer Kartor och Filmer På gång Besöksmål och aktiviteter Länkar Om JTAK

Historisk upplevelsekarta

Genom att klicka på de blå cirkelarna vid platserna Duved, Skaltugan, Stene skans, Stjerdal, Trondheim, Haldalen, Tydal och Handöl kan ni se filmer om vad som utspelade sig vid dessa platser. Under kartan finns även länkar till filmer om olika aspekter av krig, samt en informationsfilm om JTAK. Öppna kartan i fullskärmsläge | Öppna norsk [Läs mer](#)

Utvalt innehåll

- Karolinernas dödsmarsch
- Historisk upplevelsekarta
- Karta över marschvägen

Nätverket Armfeldts karoliner – Den Jämt-Trønderska föreningen Armfeldts Karoliner (JTAK)

JTAK är en ideell förening med syftet att agera som en samlande och koordinerande kraft kring olika satsningar med koppling till Armfeldts karoliner.

Ett speciellt fokus för föreningen är att jobba med 300-års markeringen år 2018. Vill Du veta mer om föreningen eller bli medlem? Se då under fliken [Om JTAK](#).

I karolinernätverket/föreningen samverkar kommunerna Trondheim, Stjerdal, Verdal, Tydal, Holtålen, Levanger, Meråker, Indreøy och Åre. Ytterligare samarbetspartners är flera museer i Jämtland och Trøndelag, kommuner, turistföreningar, ideella föreningar, kulturhistoriska attraktioner samt företagare med koppling till olika karolinerprodukter.

Ansvarig för hemsidans innehåll är Jämt-Trønderska föreningen Armfeldts karoliner.

[Besök oss på Facebook](#)

JÄMTLAND HÄRJEDELEN Länsstyrelsen Jämtlands län JAMTLI merreg Sverige-Norge TRONDHEIM KOMMUNE Trøndelag fylkeskommune

Startsidan för www.karoliner.com, JTAK:s hemsida. Webbdesign av Thomas Loo, SaltstormSoftware Labs.

innefattar användarna personer från 29 länder i alla världsdelar. Av de svenska besökarna är 16% bosatta i Jämtlands län, och den största besökargruppen (35%) i Stockholms län. Av de norska besökarna är 57% bosatta i Trøndelag fylke och 25 % i Oslo (statistik från 20 mars 2019).

Hemsidan 1718.no/se tillkom med syfte att marknadsföra markeringsåren 2017–2019 och nå ut med information om Det stora nordiska kriget. Partner har varit Armémuseum i Stockholm, Bohusläns museum i Uddevalla, Forsvarets museer i Norge, Jamtli i Östersund, Karolinska förbundet i Sverige, Fredriksten festning i Halden och Østfoldmuseene i Norge. Østfoldmuseene ansvarar för domänen. Sidan har fått 10 000 besök under 2018 (9 300 under 2017). Hemsidan och nätverket marknadsförs genom [www.facebook.com/Se1718] som har 371 följare (248 år 2017, 171 år 2016). Medlemmar i nätverket har även spridit information genom sina egna kanaler. Inom projektet Fokus fred har bidraget till hemsidan bestått i att information om ett antal besöksmål

1718 — OM KRIGET — KALENDER — KONFERENS —

BLIXTS KANON

Någon gång på 1920-talet var skogsarbetaren Gustaf Blixt ute på jobb i skogarna vid Häggsjön. Där fick han syn på en övervuxen kanon.

Av: Kristina Jönsson & Anders Hansson, Jämtl.

Det finns många berättelser om människor som har sett saker i skogar och sjöar, saker som sedan aldrig har kunnat återfinnas och som gäcker fantasin. En av dessa är historien om Blixts kanon. Skogsarbetaren Gustaf Blixt var ute och hogg träd i skogarna väster om Häggsjön en dag på 1920-talet, och när han satte sig ned för att vila en stund föll hans blick på en konstig, snett lutande, svart stubbe. Han blev nyfiken och gick fram till den, och när han lade handen på den kände han att den inte alls var av trä utan kallt stål. Det var helt enkelt en kanon som stack upp ur marken, till största delen täckt och fylld med jord. Det var bara ungefär tre decimeter av den som stack upp ur marken, det såg till och med ut som att den kanske var medvetet nedgrävd.

Blixt var inte från bygden, men han berättade om fyndet 1945 för författaren Torsten Boberg som tillsammans med Erik Majström precis hade skrivit en bok om karolinerna ("Tretusen män kvar på fallet"). Han blev eld och lågor, och det blev starten på ett långt sökande som fortfarande pågår. Metodiska avsökningar har gjorts av militärer från Östersund och även av privatpersoner, men utan resultat. Att hitta en nedgrävd/hedjunken kanon i en skog är lite som att leta en nål i en höstack...

Om historien är sann eller inte kan vi inte veta, men det är inte omöjligt att en kanon kan ha blivit kvar i skogarna vid Häggsjön. Två kilometer sydost om sjön, vid Häggån som förblinder Häggsjön med sjön Västermoren, låg Häggå skans. Den byggdes år 1700 men hade redan tagits ur bruk vid tiden för karolinernas fälttåg 1718. En väg löpte dock förbi skansen under 1700-talet, och den gick vidare mot Skålstugan via Medstugan. Transporter till Skålstugan kan mycket väl ha gått via denna väg, om man ville undvika älvsövergångar.

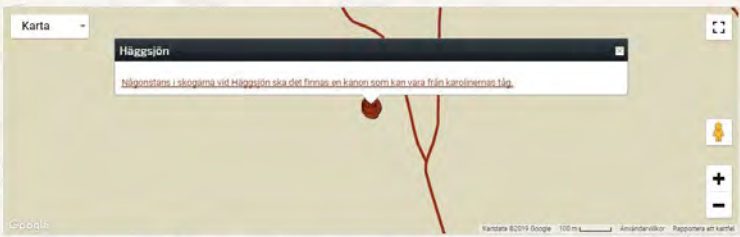
Bild ovan: Var det verkligen en kvarglömd kanon Blixt såg i skogen? Teckning av Alf Lännerbäck.

Läs mer

Crönholm, Sven. *Blixts kanon. Följgärrar*. nr 39. s. 133-138. 1968.

Hansson, Anders. *Armefeldts karoliner*. 2003.

[Om Häggå skans i Riksantikvarieämbetets fornsök](#)

Karta - Häggå skans
Häggå skans i skogarna vid Häggå sjön, det finns en kanon som kan vara från karolinernas tåg.

Interreg Sverige-Norge, Länsstyrelsen Jämtlands län, JÄMTLAND HÄRJEDALEN, Trøndelag fylkeskommune, TRONDHEIM KOMMUNE, JÄMTLISKA FÖRENINGEN ARMFELDTS KAROLINER

Exempel på undersida på 1718.no/se.

i Jämtland/Trøndelag har lagts till på kartan över platser kopplade till krigshändelserna. Vissa av evenemangen har även annonserats i hemsidans kalendarium.

En egen Youtubekanal, Armefeldts karoliner, har skapats för att administrera de filmer som ligger på JTAK:s hemsida. Filmerna kan även nås direkt på Youtube. De består av ett antal längre filmer om kriget i allmänhet (på svenska, norska och engelska), kortare filmer som beskriver specifika händelser vid olika platser som Armefeldts här passerade, och korta filmer som behandlar teman som vardagsliv, livsöden, konsekvenser etc. De kortare filmerna finns på norska och svenska, och kan även nås via en så kallad upplevelsekarta på JTAK:s hemsida.

Jamtis karolinerprogram har annonserats på Jämtlis egen hemsida och Facebooksida. På Facebook har åtta annonser för ovan beskrivna evenemang genererat sammanlagt 67 569 visningar och 4 527 interaktioner, och på hemsidan 2 677 visningar (per 190322).

De fyra broschyrerna som har framställts inom projektet. De finns även med engelsk text.

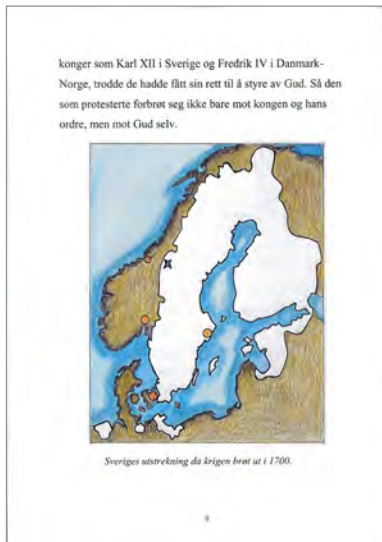
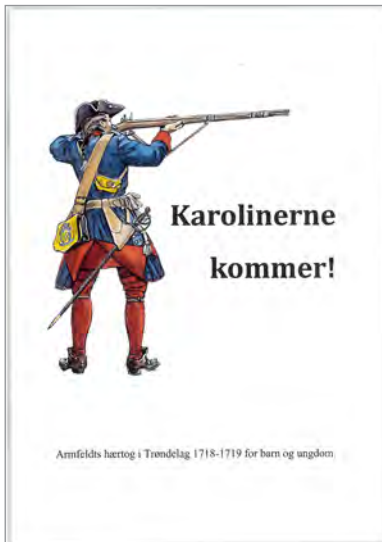
Trycksaker, film och annonser

Under projektets startfas framställdes ett reklamlblad i svensk och norsk version som distribuerades via karolinernätverket genom i huvudsak e-post. På svensk sida gick de bland annat ut till samtliga hembygdsföreningar i Jämtlands län (73 st), representanter för alla grundskolor och till utvalda föreningar o.dyl. vilka skulle kunna tänkas ha intresse för att ansöka om ekonomiskt samarbete (katalysatormedel). Information om denna möjlighet har även gått ut via JTAK:s hemsida.

Fyra broschyrer har framställts i svensk- och engelskspråkiga versioner, och ligger nu tillgängliga på JTAK:s hemsida. Broschyren Upplev historien är en omarbetad version av en tidigare utgiven broschyr, och innehåller allmän information om karolinernas fälttåg samt förslag på platser att besöka (denna finns endast på svenska). De övriga tre broschyrerna är reseguider i karolinernas fotspår med tre teman: Skansar och befästningsverk, Monument och minnesmärken samt Turleder och besöksmål. De sistnämnda tre har även tryckts upp i pappersform i 5 000 exemplar per broschyr och språk.

Affischer med information om karolinerna och deras utrustning m.m. har nytryckts, och ett norskspråkigt häfte som beskriver karolinernas fälttåg, riktat mot barn och ungdom, har tryckts upp och hittills distribuerats till skolorna i de norska kommuner som är medlemmar i JTAK.

En film som dokumenterar projektet har framställts av Sempre Media AB. Filmen innehåller klipp från fem olika arrangemang (karolinerdag på Stuguns hembygdsgård, huvudmarkeringen i Trondheim, Karolinervinter på Jamtli, Karolinerspelet i Tydal samt skolprogrammet "Karoliner och konflikter" på Jamtli), samt iscensatta inslag som skildrar livet på gårdarna under kriget inspelade i autentiska miljöer på Jamtli historieland. Filmen kommer att finnas tillgänglig på JTAK:s hemsida, som information och marknadsföring av karolinersamarbetet samt dokumentation av projektet.

Karolinerhäftet på norska (framsida och ett uppslag).

Klipp ur filmdokumentationen med scener från Karoliner och konflikter, Karolinerwinter, Tydalspelen samt iscensatta inslag från Jamtlis utombusmiljöer.

Huvudmarkeringen i Trondheim annonserades i lokalmedia i både Jämtland (ÖP och LT) och Trøndelag (Trønderbladet, Inderøyningen, Hitra-Frøya, NA, Snåsningen, Trønder-Avisa, Ytringen, Steinkjeravisa, Sør-Trøndelag, Opdalingen, Innherred, Brønnøysunds Avis, Adresseavisen, Bladet, Fosna-folket). I Trondheims kommun, och även i andra kommuner, affischerades evenemanget i kommunhus, på militära anläggningar, mataffärer etc.

Jamtli har annonserat sina karolinerevenemang genom museets hemsida och Facebooksida som beskrivits ovan, och även via tryckta affischer samt programfoldrar som finns tillgängliga i skyltställ på fem platser runtom i Östersund (t.ex. mataffärer) samt på Turistbyrån och vissa hotell. Affischen trycktes i 400 exemplar av vilka 300 delades ut till Östersunds kommun och Region Jämtland/Härjedalen för vidare distribution till sådant som väntrum, fikarum, skolor m.m. Hela eller delar av karolinerevenemanget fanns med i Jamtlis höstprogram (upplaga 5 000 ex), "Sveriges julmuseum" (3 000 ex), vinterprogrammet (3 000 ex).

Lokalpress, radio och TV

Enstaka projektarrangemang, som huvudmarkeringen i Trondheim och "Karolinervinter" på Jamtli, har bevakats av lokala media. I Trondheim beskrevs tillställningen i den största dagstidningen Adresseavisen. I samband med Karolinervinter (januari 2019) intervjuades Anders Hansson av STV Jämtland. Anders har även deltagit i ett program på Radio Jämtland (25/1 2018) där han beskrev projektet och det kommande markeringsåret.

Ett flertal av de lokala arrangemangen har beskrivits i lokala tidningar och informationsblad (se t.ex. utsnitt ur tidningsartikel om aktiviteterna på Hommelvik skole på sid. 14 ovan).

Interreg i marknadsföringen

Att projektet har fått stöd från Europeiska regionala utvecklingsfonden (Interreg Sverige-Norge) och från andra medfinansierare har framgått genom att berörda logotyper har funnits med genom hela processen. Samtliga projektmedarbetare har haft affischer med projektbeskrivning och Interreg-logo anslagna vid sina arbetsplatser, och de har även muntligen anslagit att projektet finansieras med Interregmedel i alla sammanhang där projektet har figurerat. Loggorna har funnits på reklammaterial, hem- och Facebooksidor, i Powerpointpresentationer och på alla de specifika dokument som har tagits fram för projektadministrationen (ansökningsblanketter, avtal, rapporter). Tyvärr fanns inte samtliga medfinansierares loggor med på den ansökningsblankett som gick ut tidigt (detta gäller dock inte Interreglogotypen som varit med hela vägen); detta missades då blanketten hade färdigställts innan beslut om delfinansiering förelåg. **Dessa dokument har dock endast cirkulerat internt.**

I samband med utskick inför avtalsskrivning för tilldelning av katalysatormedel bifogades en logoinstruktion (har bilagts projektredovisningen), och även i avtalet framgick tydligt att alla som erhållit medel var skyldiga att ha med de berörda logotyperna (inklusive delfinansierarnas)

på allt material som framställdes. Då det inte har varit möjligt att detaljstyra och kontrollera innehållet i de aktiviteter som sedan ägde rum runt om i regionen har det dock brustit något vad gäller konsekvensen i logobruket i enstaka fall – dock framför allt vad gäller delfinansierarnas logotyper. De lokala utförarna har dock i samband med sina evenemang muntligt om inte skriftligt informerat om arrangemangens koppling till Interregprojekt Fokus fred. Detta är en lärdom för framtiden – hur tydlig man än är med specifika instruktioner så kommer fel att smyga sig in om man inte faktiskt ber att få se det material som har framställts innan det distribueras.

På startsidan tillhörande hemsidan 1718.no/se förekom inga logotyper överhuvudtaget (inte ens de tillhörande alla samarbetspartners) vilket var ett medvetet val från domänägarens sida, men de platser och evenemang som har haft egna undersidor har dels varit försedda med logotyper och dels länkat vidare till t.ex. JTAK:s hemsida där logotyperna har funnits med.

Framtid och förankring

Delar av det material som har beskrivits ovan kommer att finnas tillgängligt även i framtiden, för reguljär användning i Jamtlis och JTAK:s verksamheter och för utlån eller distribution – även i uppsökande syften där målgrupperna är turister, lokala entreprenörer och intresserad allmänhet som inte själva uppsöker museer. Följande produkter kan nämnas:

- Filmen om projektet kommer att fortsätta användas i olika sammanhang på Jamtli, Trondheim kommune och av JTAK. Den kommer att finnas tillgänglig på ovan redovisade hemsidor.
- Skollådorna med karolinerrekvisita kommer att få användning; skolor kommer att kunna använda dem vid besök på museerna alternativt boka in att en person från museet kommer till dem, eller låna lådorna för eget bruk.
- JTAK:s hemsida har fått en mer användarvänlig profil, och kommer att fortsätta användas som bas för information om karolineraktiviteter och annat. Den har även en egen undersida med material för skolor: informationsfilmer och texter samt tankeväckande studiematerial. Ett avtal gällande framtida drift och förvaltning har tecknats med Saltstorm Software Labs som skapat den nya sidan.
- Youtubekanalerna Armfeldts karoliner kommer att finnas kvar och hållas uppdaterad vid behov.
- Karolinerhäftet riktat mot (norska) barn och ungdomar finns kvar för vidare distribution.
- De fyra broschyrerna som har framställts kommer att finnas tillgängliga i digital form på JTAK:s hemsida, samt fortsätta att distribueras i tryckt form på engelska och svenska (se bilder ovan sid. 20).
- Tryckta karolineraffischer finns kvar för vidare distribution.
- Ett stort antal föredrag med tillhörande bildspel i Powerpoint har hållits, och detta är material som sannolikt kommer att återanvändas i framtiden vid andra tillfällen.

Det har även producerats material av lokala aktörer med hjälp av projektmedel, som kommer att leva vidare:

- Rockoperan skapad av Nergard Music AB kommer att finnas på CD under våren 2019. Nergårds tidigare musikprojekt har haft 500 000 visningar på Youtube och 300 000 spelningar på Spotify, han har sålt 5 000 CD i tidigare projekt och räknar med att Eternal white när den ges ut under våren 2019 kommer att nå flera tusen människor. Rockoperan kan även komma att återigen framställas live i framtiden.
- Verdal kommun har med hjälp av katalysatormedel utgivit den 90-sidiga boken ”Karolinernes felttog gjennom Verdal 1718” (se bild ovan på sid. 14).
- Andra aktörer som genom katalysatormedel har framställt konst (Åredalens folkhögskola) och fotografier (Medialoftet) har skapat alster som kommer att få ett vidare liv. Dessa ägs dock av upphovsmakarna.

Förmedling i ämnet Armfeldts karoliner har varit en pågående verksamhet på Jamtli sedan långt före projektet initierades, och den Jämt-trönderska föreningen Armfeldts karoliner (JTAK) bildades 2012 just i syftet att skapa en samlande kraft kring ämnet. Kanaler för att fortsätta detta arbete finns därmed redan upparbetade. Flera av de organisationer som har utnyttjat möjligheten till ekonomiskt samarbete har uttryckt önskan om att liknande insatser ska kunna göras i framtiden, men för att fortsätta med sådant krävs givetvis externa resurser.

Föreningen JTAK kommer också att fortsätta förvalta och marknadsföra det karolinermaterial som redan finns, och att koordinera framtida insatser.

Projektresultat och utfall

Måluppfyllelse, faktiska resultat och effekter

Det lyckade genomförandet av alla de ovan beskrivna aktiviteterna i kombination med marknadsföringsinsatserna visar att projektet har uppnått målet att sprida kunskap om Jämtland/Trøndelags delade historia, genom att engagera till samarbeten med anledning av 300-årsminnet av en gemensam katastrof. Det kan tyckas lite motsägelsefullt att en sådan historia skulle ”bidra till en attraktiv livsmiljö” och utgöra en ”attraktiv turistprodukt”, men huvudsyftet med projektets insatser har som ovan nämnts inte varit att frossa i krigsskildringar utan att fokusera på fredsaspekten och det allmänmänskliga och gemensamma. Jämtar och trønder har en god relation, och delar en gemensam kultur och natur. Den gemytliga andan som genomsyrat de gränsöverskridande arrangemangen är en god indikator på detta, och torde inspirera tillresande till vidare utforskning av det regionen har att erbjuda. De aktiviteter som har genomförts har till delar berört människor som inte är bosatta i regionen. Vissa speciellt intresserade, till exempel personer som har velat känna historiens vingslag på plats i anslutning till historiskt viktiga datum, har kommit tillresande enkom i det specifika syftet att färdas i karolinernas fotspår. Detta torde, om än i begränsad skala, tillfälligt ha bidragit positivt till besöksnäringens omsättning vilket var ett önskat resultat. Det är också troligt att de som har fått upp ögonen för regionens spännande historia och dess koppling till den dramatiska och storslagna naturen gärna vill återkomma.

En önskad effekt var att fredsperspektivet skulle kunna bidra till regionens dragningskraft, och att projektet skulle kunna få långsiktiga effekter på barn och ungdomars syn på vikten av fred och gemenskap. Många skolbarn har deltagit i projektaktiviteter som har haft fokus på detta och tydliggjort att det egentligen inte finns några vinnare i ett krig. Som exempel kan nämnas gruppövningarna som genomfördes på Hommelvik skole, en skola där även många med flyktningbakgrund går. 300-årsmarkeringen gav skolan möjlighet att inte bara belysa hur man i regionen Jämtland/Trøndelag trots tidigare konflikter idag har en vänskaplig relation, man kunde även koppla händelserna till konflikter i världen idag och diskutera vikten av fred och vad krig egentligen är och innebär.

Målen med attraktivitet som bas är förstås inte mätbara, men projektets insatser har förstärkt den redan befintliga infrastruktur som finns för karolinerrelaterade turistaktiviteter (däri ingår karolinercentra på turistanläggningar, uppmärkta turleder etc.) och sannolikt bidragit till ett nyväckt eller ökat intresse för utforskning av både historiska skeenden och fjällvärlden generellt. Att projektets insatser skulle få bestående värde var en av de förväntade effekterna, och i detta ingår även de faktiska produkter som har framställts och redovisats ovan under Framtid och förankring.

Projektet faller under insatsområdet Natur- och kulturarv, som har som specifikt mål att öka tillgängligheten till gränsregionens natur- och kulturarv med fortsatt bevarandestatus. Hållbarhetsaspekten fanns också med bland projektets förväntade effekter; den skulle uppnås genom främjandet av ett levande kulturarv som bevaras men ändå används och utvecklas – i detta specifika fall med fokus på Sylarnafjällen. Den (enda) aktivitetsindikator som är angiven i beslutet är kopplad till samma förväntade effekt och har samma formulering. Det hittills uppnådda utfallet kan sägas vara att projektet har initierat ett stort antal aktiviteter och skapat underlag för att andra ska kunna fortsätta att utforska regionen, där Sylarnafjällen står i centrum. Genom information, marknadsföring och olika arrangemang har projektet främjat ett ökat intresse både hos lokalbefolkning och turister för att ta del av och bruka vårt gemensamma kulturarv, samtidigt som man också tar sig ut i naturlandskapet – det ökade intresset för vår regions historia bidrar därmed också ur ett folkhälsoperspektiv till ett ökat friluftsliv. Tillgänglighet handlar emellertid inte bara om fysiska aspekter, ny eller utökad kunskap kan också likställas med ökad tillgänglighet – kulturarvet tillhör alla, oavsett om man faktiskt kan besöka de materiella lämningarna på plats. Kulturarvets bevarandestatus och hållbarhet främjas därmed också; genom information och vägledning skyddas känsliga miljöer, och det immateriella arvet lever vidare i människors minne.

Projektet har haft samarbete med Interregprojektet Fjällkunskap som också fokuserar på Sylarnafjällen, med inriktning på utveckling av en hållbar fjällturism. Syftet med detta projekt är att skapa en ökad kunskap och förståelse kring förutsättningarna som råder i gränsfjällen kring Sylarna i synnerhet men även i fjällen i Sverige och Norge i allmänhet. Den ökade fjällkunskapen

Gode naboer! Foto: Lennart Adsten.

Vandring i Sylarnafjällen. Foto: Mats Almlöf.

ska ge en större insikt, säkerhet och upplevelse för den enskilde när hen vistas i fjällmiljö. Fokus fred har i det sammanhanget bidragit med kunskapsförmedling kring kulturarvets betydelse och hållbar kulturturism.

Slutligen några konkreta siffror. De förväntade resultaten var också delvis formulerade i form av mätbarhetskriterier som antal deltagare och åskådare. Tabellen ovan under beskrivningen av aktiviteterna visar att antalet aktivt engagerade personer i olika åldersgrupper (minst 600 varav minst 300 under 18 års ålder) uppfylldes, liksom antalet programaktiviteter (minst 50) och antalet åskådare (minst 10 000). Det har i vissa lägen varit svårt att dra gränsen mellan vilka som ska uppfattas som deltagare och som åskådare. I redovisningen ovan har både faktiska utförare och deltagare tagits med när det har handlat om sådant som föredrag och olika mindre uppvisningar, då publiken kan sägas vara mer deltagande i den typen av aktiviteter. De evenemang där ren publik har sällats ut är museiutställningar, teater-/rockoperaföreställningar med större mängd åskådare, samt besökare vid huvudmarkeringen i Trondheim och på Jamtlis "Karolinervinter".

De faktiska siffrorna landade på 3 837 aktivt engagerade personer, 94 programaktiviteter och 20 220 åskådare. Hur

många av de omkring 3 800 engagerade som var under 18 år svårberäknat, men enbart aktiviteterna på Hommelvik skole i Trøndelag engagerade över 400 grundskoleelever. Utställningar i museilokaler, evenemang på hembygdsgårdar och huvudmarkeringen i Trondheim kan även nämnas bland de aktiviteter som har dragit en mycket blandad publik. Härtill tillkommer också de 1 350 elever i Jämtland som deltagit i Karoliner och konflikter-programmet under projektperioden, även om dessa siffror har hållits utanför deltagarberäkningen i projektet.

De övriga förväntade resultaten är mer svårsmätbara även om vissa av dem hade formulerats i siffror: det förväntades att de flesta vuxna i regionen samt minst 20 000 personer utanför den skulle ha gjorts medvetna om att 300-årsmarkeringen pågick. Vad gäller de boende i regionen är det sannolikt att information har nått en stor andel då aktiviteterna har annonserats i lokalmedia, på hemsidor och Facebook samt genom affischering och utskick. I några fall har aktiviteterna också beskrivits genom tidningsartiklar, radio- och TV-inslag. Många jämtar har en relation till läns museet Jamtli, och har nåtts av informationen genom annonserade verksamheter – museets marknadsföring av Karolinerprogrammet via Internet har enbart genererat över 70 000 visningar. Projektet har även i Jämtlands regi anordnat föredragskvällar på lokala bibliotek eller i andra lokaler. I Trøndelag kan särskilt nämnas huvudmarkeringen i Trondheim som utannonserades brett, samt de insatser som har gjorts av Verdal kommun med samarbetspartners vilka drog tusentals personer (jfr ovan).

För de som bor utanför regionen kan som exempel nämnas den marknadsföring som har gjorts genom hemsidorna 1718.no/se och Karoliner.com. Tillsammans har dessa två hemsidor nått över 30 000 personer, och sannolikt är i alla fall 3/4 av dem är bosatta utanför den region som Fokus fred arbetar inom med tanke på att 1718-hemsidan har ett större upptagningsområde. Läger man övriga synergieffekter till detta (vidare spridning i lokala nätverk, via Facebook, föredrag etc.) torde det stå klart att information om projektet har nått minst 20 000 personer utanför regionen.

The screenshot shows the website for Pedersöre kommun. At the top, there is a navigation menu with categories: UTBILDNING OCH BARNOMSÖRG, KULTUR, FRITID OCH TURISM, BYGGA, BO OCH MILJÖ, NÄRINGSLIV OCH ARBETE, KOMMUN OCH POLITIK, SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRD, and WEBMAIL INTRANET. The main content area features a red header with the text 'Livestreamad MI-föreläsning: Armfeldts karoliner 300 år'. Below this, there is a section titled 'Evenemang enligt datum' with a list of dates from February to December 2019. Another section, 'Evenemang enligt kategori', lists various categories like Allmän, Barn & unga, Dans, etc. The main text of the announcement provides details about the lecture on 31.01.2019 at 19.00-20.30 at Kulturhuset AX, presented by Anders Hansson. It describes the lecture as a live-streamed presentation from Jamtli museum in Östersund about the death march of the Swedish army over the Jämtland mountains 300 years ago. A small text at the bottom of the page states 'h använder cookies för att förbättra användarupplevelsen'.

Annons på Pedersöre kommuns hemsida för livestreamat föredrag om Armfeldts karoliner ur ett finskt perspektiv.

Turridning i fjällen. Foto: Peter Lydén.

Gränsöverskridande mervärde

Projektet har arbetat med utgångspunkt i det gränsöverskridande mervärdet ”Gränsen som resurs”, för projekt som ser likheter eller skillnader över gränsen som en nödvändig resurs för att skapa resultat och gemensamt lärande, exempelvis kunskap, forskning, experter etc.

I projektbeskrivningen betonas det redan upparbetade nätverk för samarbete över gränsen som finns i regionen, då vi delar fjällmiljöerna och en gemensam historia. Här fanns en unik möjlighet att bygga vidare på de interregionala mervärdena som redan har vårdats och utvecklats genom åren, och att lägga grunden till en förstärkt och hållbar natur/kulturturism utifrån ett historiskt tema som betonar krigets konsekvenser och möjligheten till fredlig samexistens med Jämtland/Trøndelag som exempel. Många tidigare satsningar har riktats mot karolinerna som en turistprodukt, men aldrig med ett så tydligt freds- och barn/ungdomsperspektiv som inför 300-årsmarkeringen.

Projektet hade inte fått samma genomslagskraft eller resultat om det endast hade genomförts på ena sidan av ”kölen”. Perspektivet hade då blivit ensidigt, och fokus hade troligtvis förskjutits mot krigshistoria snarare än fredsaspekten och det vi har gemensamt. Barn- och ungdomssatsningarna har förhoppningsvis sporrat de unga till att ifrågasätta ”vi och dom”-attityder inte bara när de funderar över historien men även i sin vardag.

I Jämtland/Trøndelag erbjuds turister möjligheten att genom relativt enkla medel färdas genom vacker natur från ett land till ett annat, och därmed ta del av historiska skeenden från olika synvinklar – också det ett mycket effektivt sätt att lära sig att den ”sanning” vi läser i historieböckerna alltid bara är en av många versioner. Här kan man välja om man vill ta bilen mellan resta minnesmärken, stanna för en kopp kaffe på ett karolinercenter, eller om man vill ta på sig skidorna eller vandringskängorna och korsa gränsen i karolinernas fotspår. För de som har begränsade eller inga möjligheter att ta sig ut finns information att finna via utställningar, broschyrer och hemsidor.

Att bedriva ett projekt över gränsen har varit stimulerande och berikande; de ovan beskrivna mervärdena är något som inte bara befrämjar projektets avnämare utan även projektdeltagarna. Det är förstås alltid en utmaning att koordinera gemensamma insatser på distans, framför allt när flera institutioners och två nationers administrativa system samt tre valutor är inblandade.

Anders Hansson (t.b.) och Staffan Lindberg (t.v.) vid Bustvålamonumentet på fjället på årsdagen av karolinernas dödsmarsch. Foto: Andreas Henriksson.

Besökare vid Handöls kapell, där minnestarlan över en karoliner-massgrav i område förvaras. Foto: Lennart Adsten.

Lärdomar för framtiden är att redan under startfasen se över hur respektive samarbetspartners interna redovisningssystem är upplagda och hur de samstämmer (eller inte) med den inrapportering som ska göras till olika instanser under projektets gång, och att i god tid sätta upp fasta hållpunkter för gemensam avstämning inför dessa. Det hade i detta fall gjort den inledande inrapporteringen mer konsekvent.

De horisontella kriterierna

En hållbar utveckling, i betydelsen att värna känsliga kultur- och naturmiljöer samtidigt som de ändå ska brukas, är av högsta vikt. Projektet har inte – med anledning av den typ som aktiviteter har utförts – haft möjlighet att fokusera direkt på skyddsaspekten i frågan, men som tidigare nämnts kan ett ökat medvetandegörande om historien i naturen ses som ett led i detta arbete. Den hållbarhetsaspekt som betonades i ansökan är vikten av fred och trygghet för att säkra en hållbar utveckling. Projektets fokus på dessa frågor har skapat möjligheter för gemenskap och utbyte av erfarenheter, i samklang med natur och kultur.

Huvudmarkeringen i Trondheim var ett av de arrangemang som besöktes av både gamla och unga, kvinnor och män. Foto: Anders Hansson.

De horisontella kriterierna med inriktning på lika möjligheter, icke-diskriminering och jämställdhet har varit bärande verktyg i projektet, och en förutsättning för dess genomförande då projektets syfte och mål har varit att ge nya inkluderande perspektiv på historien. Samtliga arrangemang har haft någon form av publik koppling, med möjlighet till deltagande för alla som önskat efter förmåga. Det har också erbjudits möjlighet till ekonomiskt samarbete (katalysatormedel) om man önskade arrangera egna aktiviteter. Majoriteten av tillställningarna har varit kostnadsfria, och många har haft karaktär av familjeevenemang med uttalat barn/ungdomsperspektiv. Situationen för kvinnor och barn och andra som inte aktivt deltog i kriget har belysts, genom teaterföreställningar och föredrag. Detta har gjort att sammansättningen av deltagare och publik har varit mycket blandad, med lika fördelning kvinnor och män och representanter för alla åldrar och ett flertal nationaliteter. Som ovan beskrivits har även riktade insatser gjorts, till exempel för att involvera flyktingar och personer bosatta långt från platsen där aktiviteten ägde rum (deltagande genom livestreaming och chat via Youtube i realtid).

Sammanfattande utvärdering: vad har vi lärt oss?

De resultat projektet har uppnått motsvarar i huvudsak de förväntade. Önskemålen om vidare effekter är det i de flesta fall för tidigt att sja om, och kanske är det överambitiöst att hoppas att ett så pass ”smalt” projekt ensamt i sig ska kunna få stora effekter på framtida utveckling vad gäller boende, besöksnäring och miljö. Projektet har dock inte uppstått ur intet – det fanns redan ett gediget underlag att bygga på, och den kunskap och den infrastruktur som projektet har byggt vidare på kommer att leva kvar. Förhoppningsvis har projektet bidragit till att förstärka en gemenskap över gränser i regionen, och inspirerat till fortsatta aktiviteter med inriktning på såväl lokalbefolkning som turister. Många har fått nya perspektiv på historien och fått erfara att till och med något så gruvligt som ett krig kan föra oss samman och skapa intressanta samtal om allt från hur många hästar som behövdes för ett fälttåg till hur livet var för barn på 1700-talet.

I efterhand kan sägas att de mål som sattes upp, förtydligade genom förväntade resultat och effekter, i flera fall var svårämbara vilket gör det svårt att i klartext redovisa om de har uppfyllts. De övergripande målen riktade mot en allmänt ökad önskan om att leva och vistas i regionen utgör snarare visioner kopplade till Interregprogrammets övergripande syfte och mål, som därmed förvisso har tillgodosetts. Projektets förväntade resultat var betydligt mer konkret formulerade än målen, till en grad som paradoxalt nog ändå gjorde även dem svårämbara eftersom det inte har varit möjligt att helt tillförlitligt utröna hur många människor som har nåtts av den information som har gått ut. Detta dels beroende på att de flesta aktiviteterna har varit kostnadsfria och att man därför inte har kunnat räkna antalet besökare genom sådant som biljettförsäljning, och dels för att den information som går ut i dagens digitala samhälle får ett eget liv utom avsändarens kontroll. Det står dock klart att de förväntade deltagarantalerna har uppfyllts.

Intresset för samarbete och för att skapa arrangemang (katalysatorinsatserna) har varit större på norsk sida än på svensk, vilket var något förvånande. Information har gått ut till tänkbara intressenter på båda sidor av gränsen, men det norska gensvaret var alltså större. Sannolikt kan man ur detta dra lärdomen att effekterna av krig blir mer bestående i det land som angrips än det som angriper – i Norge lever av förklarliga skäl även minnet av Andra världskriget starkt, och med risk för att generalisera kan det sägas att landets historia har bidragit till att man värdesätter identitetsskapande minnesmarkeringar högre än i Sverige. Sammanfattningsvis kan dock sägas att även om projektets budget inte specificerade en ”rättvis” fördelning mellan svenska och norska insatser vad gäller katalysatormedlen, så uppfattar projektgruppen det som en smärre avvikelse från planen att huvuddelen av dem lades på aktiviteter i Norge. Å andra sidan har

majoriteten av de programaktiviteter och produkter som projektet själv har initierat genomförts på svensk sida.

De gränsöverskridande arrangemangen har ändå inneburit att nya kontakter har knutits, mellan samarbetspartners, föreningar och individer – både bland lokala utförare/deltagare och de som arbetat inom projektet. Projektets innehåll och resultat kan mycket väl komma till användning för andra nystartade projekt som till exempel Interregprojekten ”Welcome” och ”Pilgrimer utan gränser” som båda har ett intresse av att involvera turistmål med historisk koppling.

Aktiviteter och ekonomi

Genomförda aktiviteter

De aktiviteter som återfinns i beslutet listas i tabellen nedan, med beskrivning av genomförande/utfall och hur stor andel av projektet aktiviteten har utgjort kostnadsmässigt (enligt samma valutakurs som i budgeten i ansökan: SE 9,5355/NO 8,00). Anledningen till att aktiviteten Programhantering/PR har överstigit budgeten är att medel omfördelades inom kostnadsslag 3 (mer om detta nedan). Observera att samtliga poster i totalbudgeten inte ingår i denna tabell. Budgetutfall i förhållande till kostnadsslag redovisas i påföljande tabell.

Aktivitet samt genomförande/utfall	Kostnad i beslut (€)	Faktisk kostnad (€)
<p>Kommunikation Kommunikation har som ovan beskrivits närmare gjorts genom trycksaker, föredrag, affischering, hemsidor, Facebook och e-post. Information har gått ut genom projektägarnas plattformar, JTAK, och de kanaler som projektets samarbetspartners har tillgängliga. Siffrorna i denna tabell redovisar dock endast kostnader motsvarande 10% av programhantering/PR samt 20% av projektledning (enligt beslut).</p>	18 000	20 135
<p>Projektledning Projektledningen innefattar lönekostnader (inkl. lönebikostnader) samt övriga utgifter (t.ex. resor och kost/logi) för respektive lands projektdeltagare. Arbetstid har lagts på planering, administration, marknadsföring och avrapportering av projektet, samt på framställning av pedagogiskt material.</p>	60 000? <i>Kostnad saknas i beslut</i>	62 836
<p>Programhantering/PR (Insats A) Under aktiviteten ligger arbete för att informera om och koordinera externa lokala aktiviteter, samt generell marknadsföring projektet. Marknadsföring har gjorts genom hemsidor, sociala media, muntlig information och skyltning, annonsering etc. En viktig del av marknadsföringen har varit de lokalt genomförda aktiviteterna och de respektive utförarnas informationsspridning. Denna aktivitet innefattar även produkter producerade av externa utförare för marknadsföring och kommunikation. Här ligger filmdokumentation, framtagande av ny hemsida för JTAK (www.karoliner.com), tryckning av broschyrer, skyltar, häften och annat, framställning av skollådor med karolinerrekvisita.</p>	27 000	39 838
<p>Lokala aktiviteter (Insats B) Projektet har stimulerat till ett antal lokala aktiviteter, de flesta delfinansierade med hjälp av katalysatormedel. Tio arrangörer har tagit del av dessa medel (se tabell ovan i redovisningen av projektets resultat).</p>	44 000	22 416

Aktivitet samt genomförande/utfall	Kostnad i beslut (€)	Faktisk kostnad (€)
Under denna aktivitet har även arbete med inriktning mot skolor gjorts. Dels har de erbjudits möjlighet att söka katalysatormedel (norska skolor i Hommelvik och Inderøy nappade på detta), dels har skollådor framställts. Jamtli har sedan 2015 tillbaka bjudit in skolor till aktiviteten "Karoliner och konflikter", ett rollspel med karolinertema i autentiska miljöer med påföljande diskussioner om krig och konflikter. Detta arrangemang har tidigare ingått i den reguljära museiverksamheten genom insatsen Skapande skola, men har under projektperioden även inkorporerats som en del i Fokus fred-projektet.		
Huvudmarkering (Insats C) Huvudmarkeringen genomfördes i huvudsak efter plan. Arrangemanget hade koppling till fredsaspekten, med teaterinslag som fokuserade på de mänskliga aspekterna av krigets effekter. Barn- och ungdomsperspektivet var tydligt, då det erbjöds ett flertal aktiviteter med inriktning på de yngre besökarna. Publiken bestod av besökare från i huvudsak Norge, men även svenskar och finländare.	60 000	66 087

Budgetutfall i förhållande till kostnadsslag

	Sverige			Norge		
	Budget (SEK)	Förbrukat (SEK)	Förbrukat (%)	Budget (NOK)	Förbrukat (NOK)	Förbrukat (%)
1. Lönekostnader	650 000	660 095	102	15 000	17 253	115
2. Kontor/admin	-	-	-	-	-	-
3. Externa tjänster	625 000	533 113	85	498 000	431 868	87
4. Resor och logi	35 000	49 606	142	20 000	15 690	78
5. Utrustning	20 000	0	0	150 000	196 391	131
6. Schablonkostnad	97 500	99 014	102	-	-	-
Arbetsinsatser (externa)	100 000	100 000				
Summa	1 527 500	1 441 828	94	683 000	661 202	97

Avvikelser från plan och budget

Projektet har genomförts efter plan, och hållit sig inom den avsatta budgeten. Det slutgiltiga ekonomiska utfallet är, som kan ses ovan i tabellen, ett överskott på 85 672 SEK och ett överskott på 21 798 NOK. Endast smärre avvikelser har gjorts, men inga som har föranlett ändringar av plan och budget. De största procentuella diskrepanserna vid en snabb anblick är resultaten under kostnadsslag 5 (utrustning). På svensk sida blev det aldrig nödvändigt att göra denna typ av inköp, och på norsk sida beror övertrasseringen på att hela summan för ljudanläggning med mera till huvudmarkeringen i Trondheim har lagts på denna post. Delar av den sistnämnda kan dock ses som en del av kostnadsslag 3 (externa tjänster).

Vad gäller huvudmarkeringen i Trondheim så gjordes en ändring i upplägget gjordes såtillvida att inga representanter från kungahus och statsledning blev inbjudna, istället var fylkesmannen för Trøndelag och landshövdingen från Jämtland officiella representanter.

Alla planerade lokala aktiviteter har inte blivit genomförda, vilket är en av anledningarna till att det föreligger ett överskott i budgeten på svensk sida. Det handlar främst om att lokala aktörer som beviljats ekonomiskt samarbete inte har utnyttjat hela de beviljade beloppen. Anledningarna till detta har varit att de planerade aktiviteterna blev billigare än planerat, eller att man inte lyckats genomföra alla planerade delar av dem – i ett fall uteblev inrapportering helt vilket meddelades mycket sent i processen. Förbrukningsgraden vad gäller katalysatormedlen var generellt svårkontrollerad då genomförandet var utlagt på externa aktörer varav vissa genomförde sina arrangemang under projektets slutfas. Kostnaderna för ambulering aktiviteter (som bland annat resulterade i skollådorna) blev också lägre än förväntat. Delar av de medel som kvarstod i budgeten för lokala aktiviteter (Insats B i ansökan) har därför under projektets slutfas omfördelats inom kostnadsslag 3 till att läggas på material och tjänster som ska säkra och förankra ett fortlevande av projektets resultat (Insats A). För projektets ekonomi har detta, då resultatet är ett överskott och inte ett underskott, inte haft allvarligt negativa effekter. Det är dock tråkigt att aktiviteter som hade kunnat tillföra ytterligare goda resultat inte har blivit av.

Huvudorsaken till överskridandet av budgetposten Resor och logi i den svenska budgeten är att avgifterna för samtliga projektmedlemmars deltagande i konferensen ”1718 – krigen, menneskene, skuddet” i Halden i december 2018 har lagts på detta kostnadsslag. Denna aktivitet skulle lika gärna ha kunnat gå som marknadsföring/kommunikation under kostnadsslag 3.

Någon uttalad media- och marknadsföringsstrategi, som angiven i beslutet, har inte utarbetats i skriftlig form. Projektet har dock marknadsförts kontinuerligt via ovan beskrivna kanaler, och lokalmedia har kontaktats inför de av projektet arrangerade aktiviteterna. Flertalet av de lokala utförarna har också haft egna kontakter med media inför sina evenemang.

I budgetsammanhang kan det även nämnas att egeninsatsen i form av arbetstid som Naboer AB har stått för i projektet blev större än budgeterat (124 751 SEK). I redovisningen i tabellen ovan har dock endast de inberäknade 100 000 SEK tagits med eftersom övriga insatser inte har påverkat budgetutfallet – de har dock självklart varit ett mycket uppskattat inslag i projektarbetet.

Projektorganisation

I projektets planeringsfas etablerades en karolinerkommitté bestående av JTAK, fylkesmennene i Sør- og Nord-Trøndelag fylkeskommuner, Länsstyrelsen Jämtlands län, Naboer AB och Region JH/Mittnordenkommittén. Det upprättades också en egen kommitté för huvudmarkeringen i Trondheim som endast involverad i det specifika arbetet med den aktiviteten. Övriga i karolinerkommittén har under projektets gång informerats om dess fortskridande via olika kanaler: JTAK och Naboer har varit aktivt deltagande och informerats vid projekt- och/eller styrelsemöten, Länsstyrelsen och Region Jämtland/Härjedalen via formell avrapportering, och Trøndelags fylkeskommune (sedan 1 januari 2018 är Sør- og Nord-Trøndelag sammanslagna till ett fylke) genom muntlig redovisning i samband med möten.

Den aktiva projektgruppen har i huvudsak bestått av en liten grupp huvudaktörer: Anders Hansson (projektledare Sverige) och Kristina Jonsson (redaktör) från Jamtli, Rune Kjenstad (projektledare Norge) samt Lennart Adsten från Naboer AB (controller i projektet samt deltagare i form av medfinansier med arbetstid). De förstnämnda tre har stått för planering och koordinering av aktiviteter och program, projekt- och budgetuppföljning samt rapportskrivning. Lennart Adsten har funnits till hands som stöd, och även deltagit i viss planering och ekonomisk uppföljning.

Projektmöten har hållits i samband med avgörande milstolpar i planeringen (projektuppstart, efter ansökningsprocess för katalysatormedel, inför marknadsföringsinsatser och inför avrapportering); dessa har i de flesta fallen förlagts till Åre som ligger ungefär halvvägs mellan Östersund och Trondheim. Överdrivet resande har undvikits av miljöhänsyn, av denna anledning förlades ett möte till Halden när samtliga fyra i projektgruppen ändå var där på konferens. I övrigt har kommunikationen gjorts genom e-post eller via telefon.

Huvuddelen av ansvaret för projektledning och marknadsföring har legat på svensk sida, samt hela budgetansvaret för katalysatormedlen och därmed all administration kring dessa. Projektledaren i Norge har dock stått för marknadsföring av nämnda medel i Norge, samt haft den inledande kontakten med de som ansökte. Huvudmarkeringen i Trondheim med tillhörande marknadsföringsinsatser sköttes helt från norsk sida. Övergripande budgetuppföljning har gjorts av respektive lands projektledare gällande egentilldelade medel. Delrapport och slutrapport har i huvudsak framställts av deltagarna från Jamtli, med bidrag från Trondheim.

Förslag och idéer

Projektet har visat på en stor efterfrågan och önskan om att samarbeta över gränsen i frågor som handlar om vår gemensamma historia. Kulturella upplevelser som har sin utgångspunkt i gemensam historia för att stärka banden mellan Jämtland och Trøndelag har uppenbarligen stor attraktionskraft och potential oavsett om det handlar om att arbeta med skolungdomar, teater eller natur-/kulturturism. Att med utgångspunkt i de samarbeten som upprättats i projektet vidareutveckla detta är därför en stor möjlighet.